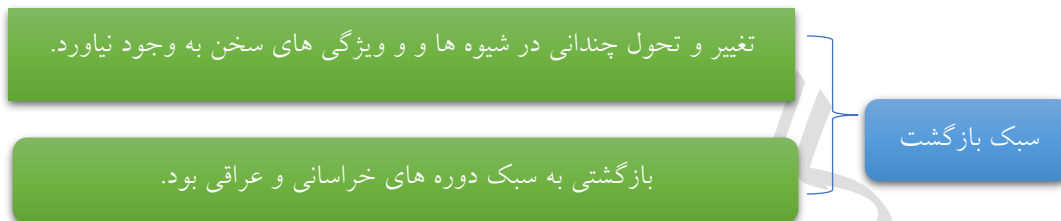

تنظیم: رشید خدای افشاری، سرگروه مراغه

درس چهارم

سبک شناسی قرن های دوازدهم و سیزدهم (دوره بازگشت و بیداری)

الف) سبک شعر

سطح زبانی :

۱- از بارزترین شاخص های زبان عصر بیداری **سادگی و روانی** است.۲- شعر این دوره به دلیل **موقعیت اجتماعی انقلابی** برای عامه مردم قابل فهم است.۳- سبب این که شاعران شعر را متناسب با **زبان و فهم مردم عادی** بیان می کردند، چه بود؟۱- توجه به مردم
۲- استفاده از زبان شعر برای آگاه سازی آنان

۴- شعر دوره بازگشت و بیداری به عنوان زبان برنده نهضت در اختیار روزنامه ها قرار گرفت. الف) درست ✓ ب) نادرست

۵- شاعران دوره بازگشت و بیداری چند دسته اند؟ دو دسته

الف) گروهی چون **ملک الشعرای بهار و ادیب الممالک فراهانی** با آگاهی از سنت های ادبی به زبان پر صلابت گذشته وفادار ماندند.ب) گروهی چون **سید اشرف الدین گیلانی و عارف قزوینی** به زبان ساده و صمیمی **کوچه بازاری** روی آوردند و از واژه ها و اصطلاحات **موسیقی عامیانه** حتی **واژه های فرنگی** بهره بردند. ارتباط مفهومی:

ملک الشعرای بهار و ادیب الممالک فراهانی ↔ وفاداری به زبان پر صلابت گذشته

زبان ساده و صمیمی کوچه بازاری

سید اشرف الدین گیلانی و عارف قزوینی ↔ واژه ها و اصطلاحات موسیقی عامیانه

واژه های فرنگی

ارتباط با اروپا

۶- چرایی گسترش دایره واژگانی نسبت به گذشته ظهور علوم و فنون جدید

۷- از ویژگی های زبانی دوره بازگشت و بیداری، **کم توجهی** به کاربرد جمله ها و ترکیب های زبانی در شعر است.

(ب) نادرست

الف) درست ✓

۸ - عوامل کم توجهی شاعران به کاربرد جمله ها و ترکیب های زبانی

گرایش اغلب شاعران به محتوا؛ یعنی اهمیت ندادن به ظاهر (کاربرد جمله ها و ترکیب های زبانی)

شتاب در سرودن شعر برای آگاه سازی مردم و انتشار آثار در روزنامه ها

نداشتن تسلط کافی در ادبیات کهن

← سطح ادبی

شاعران سنت گرا و وفادار به زبان پر صلابت
گذشته؛ مانند ادیب الممالک و
بهار

شاعرانی که به زبان مردم
کوچه و بازار شعر می گفتند؛
مانند سید اشرف الدین گیلانی
عارف قزوینی

قصیده

مثنوی

چهار پاره

مستزاد

ترانه و تصنیف

قالب های مهم

۹ -

۱۰ - کدام قالب های شعری زمینه را برای ظهور شعر نو آماده کرد؟

الف) قصیده (ب) مثنوی (ج) چهار پاره ✓ (د) مستزاد ✓ (ه) ترانه و تصنیف ✓

۱۱ - شاعرانی که به زبان مردم کوچه و بازار شعر می سرودند:

به آرایه های بیان، بدیع، سنت های ادبی و موسیقی و عروض سنتی کم تر پایبند بودند.

به آرایه های بیان، بدیع، سنت های ادبی و موسیقی و عروض سنتی پایبند بودند.

۱۲ - اما شاعران سنت گرا:

۱۳ - کدام شاعر با تأثیر پذیری از اوضاع اجتماعی، نوآوری هایی در عرصه تخیل پدید آورد؟

الف) محمد تقی بهار (ب) ادیب الممالک (ج) دهخدا (د) میرزاده عشقی ✓

← سطح فکری

۱۴- در شعر مشروطه نگرش شاعران از ..... و ..... به ..... و ..... تغییر یافت.

الف) جزئی نگری و ذهنیت گرای به کلی نگری و عینیت گرای (ب) کلی نگری و ذهنیت گرای به جزئی نگری و عینیت گرای ✓

آزادی در شعر این دوره مترادف مفهوم دموکراسی غربی است؛ یعنی مردم علاوه بر این که حقوق و آزادی های فردی دارند، در جامعه و سرنوشت خویش دارای حق و اختیار هستند.

آزادی:

وطن به معنی سرزمینی که مردمی با مشترکات قومی، فرهنگی و زبانی در آن زندگی می کنند، در این دوره وارد شعر و ادبیات فارسی شد و مورد توجه شاعرانی چون بهار، ادیب الممالک و دهخدا قرار گرفت.

وطن:

۱۶ -

قانون:

شاخص ترین

بر پایه مشاهدات اروپا رفتگان و روشنفکران از ملل متمدن در سخن شاعران و نویسندگان راه یافت و بنیادی ترین تفکر و خواست مشروطه خواهان گردید.

درون

مایه های

عصر

با ظهور مطبوعات و گسترش آن در جامعه، آگاهی همگانی افزایش یافت و لزوم تعلیم و تربیت عمومی با نگاه جدید آن، مورد توجه مردم قرار گرفت.

تعلیم و تربیت جدید:

بیداری

از بارزترین ویژگی های ادبیات دوره بیداری است. شاعران در این دوره به انعکاس خواست ها و علایق توده مردم پرداختند. جایگاه زنان در اجتماع نیز مورد توجه شاعران قرار گرفت. شاخص ترین شاعران این حوزه: ابولقاسم لاهوتی و فرخی یزدی

توجه به مردم:

دانش و فنون جدید:

ضرورت های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی باعث توجه شاعران به این موضوع شد.

ب) سبک نثر

۱۷- از آغاز سلطنت ناصرالدین شاه تا پدید آمدن مشروطیت نثر فارسی:

به سمت سادگی و روانی پیش رفت و لغات دشوار در آن کمتر شد.

درو نمایه های آزادی خواهی، سنت شکنی و تجدد خواهی با لحنی آرام تر ادامه یافت.

۱۸- نثر فارسی از زمان قائم مقام فراهانی تا حدودی از پیچیدگی فاصله گرفت. الف) درست ✓ ب) نادرست

ویژگی های نثر:

۱۹- ویژگی های زبانی نثر این دوره: سطح زبانی

واژه ها و ترکیب های عربی ناآشنا کم تر می شود.

لغات، انگلیسی، فرانسه، ترکی و ... به نثر فارسی وارد می شود.

نثر این دوره ساده و قابل فهم است.

عبارت های وصفی دور و دراز و لفظ پردازی های بیجا در نامه ها و نوشته ها کم می شود.

در ساختار و ترکیب دستوری کلام نیز جمله ها درست تر و با طبیعت زبان هماهنگ تر می شود.

سطح ادبی

قید و بند های نثر مصنوع و فنی را کنار می گذارد و گزارشی ساده می شود.

صنایع ادبی از نثر جدا می شود.

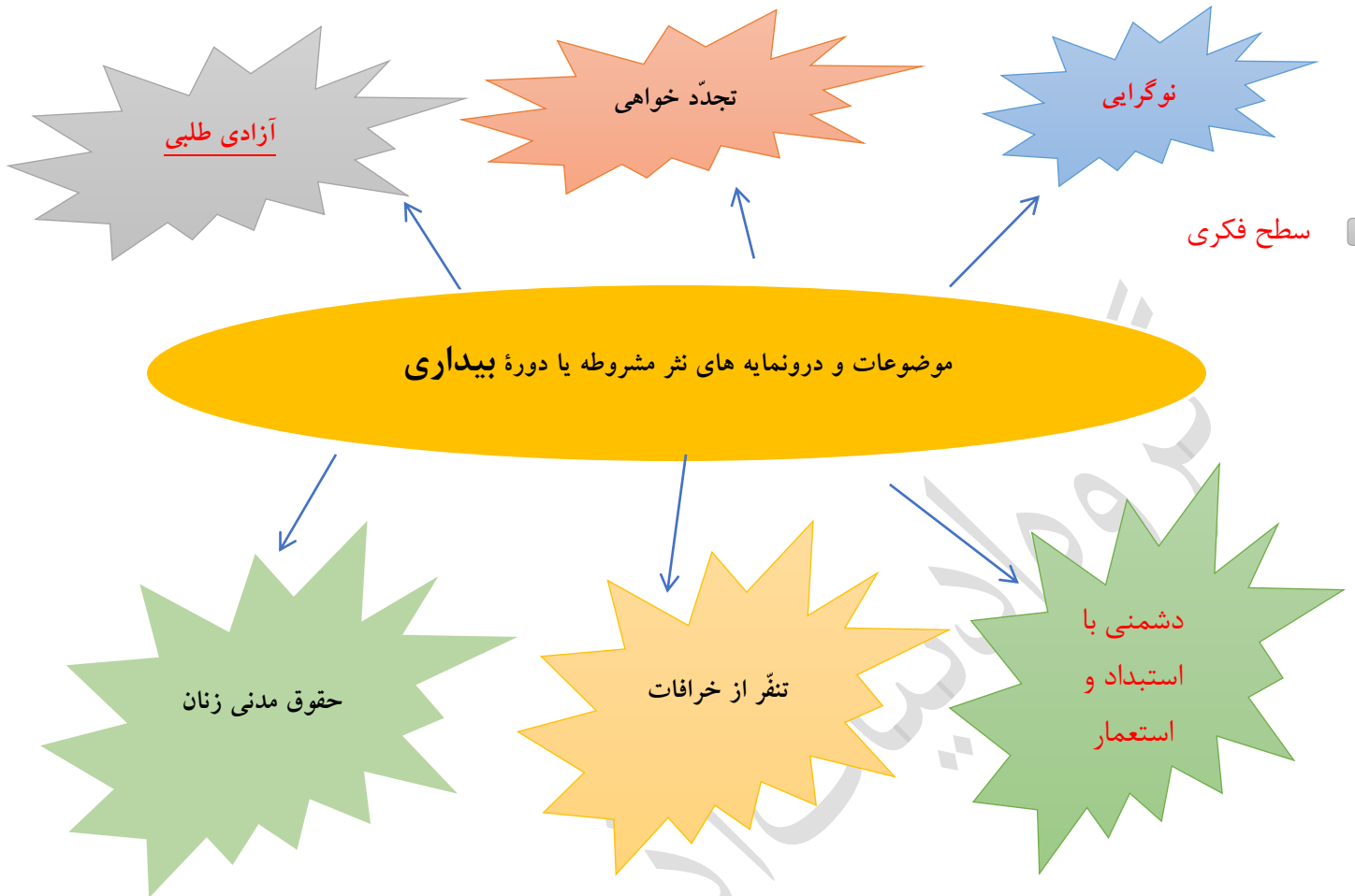
نثر در خدمت بیان خواست و آمال مردم قرار می گیرد.

۲۰- ویژگی ها:

از ضعف های تکنیکی داستان های مشروطه حضور راوی سوم
شخص در بعضی از صحنه های داستان و سخن گفتن او با خواننده
است

۲۱- ادبیات داستانی

نویسندگان این دوره داستان را مطابق ذوق عامه مردم می نوشتند و سبک
نویسندگی آنان مطابقت کاملی با ادبیات داستانی جدید نداشت.

-۲۲

طنز سیاسی - اجتماعی، از شاخه های ارزنده نثر عصر بیداری است. الف) درست ✓ ب) نادرست

خود ارزیابی

۱- شعر زیر را در دو سطح ادبی و فکری بررسی کنید. (از هر سطح دو مورد)

از ملک ادب حکم گزاران همه رفتند	شو بار سفر بند که یاران همه رفتند
آن گرد شتابنده که در دامن صحراست	گوید چه نشینی که یاران همه رفتند
داغ است دل لاله و نیلی است بر سرو	کز باغ جهان لاله عذاران همه رفتند
افسوس که افسانه سرایان همه خفتند	اندوه که اندوه گساران همه رفتند
یک مرغ گرفتار در این گلشن ویران	تنها به قفس ماند، هزاران همه رفتند
خون بار بهار از مژه در فرقت احباب	کز پیش تو چون ابر بهاران همه رفتند

ملک الشعرا بهار

سطح ادبی : ۱- قالب شعر غزل است. / ۲- شعر ردیف و قافیه دارد. / ۳- وزن عروضی و تساوی مصراع ها در آن رعایت شده است.

۴- استفاده از آرایه های ادبی همچون: استعاره: مرغ گرفتار، گلشن ویران // ایهام: هزاران (۱- بلبل ۲- هزار عدد)

تشبیه: (باغ جهان، همه چون ابر بهاران)

سطح فکری : ۱- بیان حسرت و اندوه شاعر / ۲- تشویق مردم به تحرک و بیداری / ۳- دارای مضامین سیاسی - اجتماعی

۴- از درد مردم سخن گفتن

۲- این سروده را در قلمرو ادبی بررسی کنید:

شکوه ها ز دست زمانه کردم

گریه را به مستی بهانه کردم

سیل خون به دامان روانه کردم

آستین چو از چشم برگرفتم

از جفایت ای چرخ دون ننالم

از چه روی چون ارغنون ننالم؟

عارف قزوینی

دزد را چو محرم به خانه کردم؟

چون نگریم ز درد و چون ننالم

سطح ادبی : ۱- شعر به صورت تصنیف سروده شده است. / ۲- شاعر پایبند قافیه و ردیف نیست.

۳- در ادامه شعر، شاعر تساوی بیت ها را رعایت نمی کند.

۴- به کار بردن آرایه های ادبی نظیر: استعاره، اغراق، کنایه، تشخیص و ...

مانند: استعاره مکنیه (تشخیص): دست زمانه / کنایه: آستین از چشم برگرفتن / اغراق: سیل خون به دامن رها کردن / تشبیه: سیل خون

۳- متن زیر از کتاب «تاریخ بیداری ایرانیان» را در دو سطح زبانی و فکری تحلیل کنید.

«اگرچه ما در این تاریخ خود بیداری ایرانیان را از سال ۱۳۲۲ شروع کرده ایم، لکن اگر خیال خود را جمع کنیم و به نظر دقت و انصاف در تاریخ گذشتگان بنگریم، هر آینه به خوبی مشاهده می کنیم که در مجاری سنه ۱۳۶۵ بسیاری از امور و وقایع را که دلالت دارد بر بیداری ایرانیان و قدم گذاردن آنها به راه تمدن و باعث و مسبب آن را جز مرحوم میرزا تقی خان امیر نظام احدی را سراغ نداریم؛ چه آن بزرگ مرد از آن یکه اشخاص بود که به قابلیت خود بدون اسباب و مساعدت خارجی از پستی به بلندی رسید. یعنی پسر آشپز قائم مقام بود و در اثنای کار و شغل، خویش را دارای رتبه و مقام صدارت نمود. دوست و دشمن او را از نوادر دهر شمردند و از خلقت های فوق العاده دانسته و کارهای امیر نظام از ترتیب و انتظام قشون و اصلاح کار دفتر و مالیه که خرج، دو کروار اضافه بر دخل بود و عمارت و مرمت خرابی های دیگر که به زودی محال می نمود و همه در یک دو سال صورت گرفت، گواه و دلیل بزرگی مرد است.»

سطح زبانی : ۱ - به کار بردن واژه های عربی تا حدودی متن را از سادگی دور کرده است.

۲ - جابه جایی اجزای جمله در عبارت ها مشاهده می شود. ۳ - وجود جمله های طولانی که فهم متن را دشوار کرده است.

۴ - متن اطناب دارد. / نتیجه: سادگی و روانی که مشخصه نثر دوره بیداری است، در این متن زیاد مشاهده نمی شود.

سطح فکری : بیداری مردم / متمدن شدن کشور / بیان اوضاع اقتصادی کشور / رشد سیاسی مردم